

ZO SEVEROABOVSKÉJ VETNEJ INTONÁCIE

Ján Sabol

Otázkam východoslovenskej vetnej intonácie¹ sa v jazykovednej literatúre venovalo málo pozornosti. Podrobnejšie ju skúmala L. Petříková v štúdiu *K hudobnej stránke nárečia abaujského*.² Pretože objektom nášho experimentálneho výskumu³ je severoabovské nárečie obce Sokol, východiskom pre náš popis a výklad analyzovaných javov bude práve cit. štúdia L. Petříkovej.

Prízvuk a dôraz

Problematikou prízvuku vo východoslovenských nárečiach sa zaoberali viacerí jazykovedci.⁴ Všeobecne sa ustálil názor, že vo východoslo-

¹ Pod termínom intonácia rozumieme (podľa F. Daneša, *Intonace a věta ve spisovné češtině*, Praha 1957, 5 v poznámke pod čiarou) dva javy: melódiu a prízvuk.

² Vyšla v knihe S. Petřík, *Dva příspěvky k hudobnej stránke slovenskej vety* — L. Petříková, *K hudobnej stránke nárečia abaujského*, Praha 1947, 113—148. Ostatné práce, ktoré sa dotýkajú skúmanej problematiky, uvedieme na príslušných miestach.

³ Melódiu vety sme skúmali fixovaním a postupným segmentovaním sonanty (i ostatných znelych hlások slabiky) na Janotovom segmentátore a zisťovaním absolútnej výšky tónu, resp. tónov jednotlivých slabík. Pretože pre komunikáciu je absolútna tónová výška slabiky irelevantná [porov. o tom F. Daneš, c. d., 35—36: „Rozhodujúci tu nie je melodický pohyb vyjadrený v absolútnej tónovej výške, ale relatívne výškové vzťahy (intervaly) niektorých bodov kadencie.“], v notovej osnove neuvádzame konkrétne oktávy, v ktorých sa pohybuje melódia skúmaných výpovedí. Prízvuk a dôraz sme skúmali sluchovou metódou prehrávaním krátkych úsekov tak isto na Janotovom segmentátore.

⁴ Porov. napr. J. Liška, *K otázke pôvodu východoslovenských nárečí*, Martin 1944, 52—62; J. Stanislav, *Dejiny slovenského jazyka I*, 2. vyd., Bratislava 1958, 618—621; E. Pauliny, *Fonologický vývin slovenčiny*, Bratislava 1963, 270—272; Š. Tóbiš, *Prechodná jazyková oblasť stredoslovensko-východoslovenská*, Sborník Matice slovenskej XV, 1937, č. 1—2, 105; F. Buffa, *Nárečie Dlhej Lúky v Bardejov-*

venských nárečiach – okrem sotáckej oblasti – je prízvuk na predposlednej slabike slova.⁵ Zdá sa však, že popri sotáckych nárečiach ani abovské nárečia nemajú prízvuk dôsledne fixovaný na penultime.

Veľkú pozornosť tomuto javu venovala L. Petříková v cit. štúdií. Konštatuje, že „charakteristickou vlastnosťou abaujského prízvuku je sila a rozmanitá poloha v slove“ (134) a ďalej „nemôžeme tu hovoriť o *fixnom* prízvuku na slabike prvej, ale nedá sa to tvrdiť ani o prízvuku na penultime“ (135). Uvádza, že slová bez citového zafarbenia (vsuvky, zdvorilostné formulky, pozdravy a pod.) a záporné výrazy majú prízvuk na prvej slabike (pravda, ide o trojslabičné a viacslabičné slová), päťslabičné (menej často štvorslabičné) slová majú prízvuk na tretej slabike od konca (hoci zriedkavejšie ako na penultime), ba v niektorých prípadoch sa prízvukuje i posledná slabika slova.

V skúmanom nárečí je prízvuk spravidla na predposlednej slabike. V určitých prípadoch sa prízvukuje i tretia slabika od konca (teda v slovách trojslabičných ide o 1. slabiku). Takéto prízvukovanie sa vyskytuje najmä v reči staršej generácie. Príklady: Učík, vaša cetka umivali pšeniču hento na Močidlox. Ocež_{nam} odešli do Ameriki. Tote orexi poščapovali. F_{Peščanox} som bula. Tam jedno / zeučatko bulo. Neznam, co po_{tim} pozakrivano jest. Tag_{budu} oštrihane xozic. zeci še tagə / rodičoy_{vipituvali}. Keť_{še} šlo heťka, ta še / pozamikalo, ňe? Di'e ňebuľi ozdaj. Jak tota ciganka narekala. Ta še pitajme na noz_{daže}. Pešnički sme višpevali. Ta mi jedna za druhu beželi. Vecka ju obraceli, ta šla. Na, dobre, že ho ňerospučeli tam. Ta vi ňemožece. Tag_{jag} bi mi bulo žmikalo f_{tim} žalutku. Zmiľela som še. Kľuž_{ber}, bo tam pozamikano. Jak_{popodbijaľi}, ta še šumne zarucalo. Tam bivaľi Ondirovo i Kanoňerovo. A že tota voda lečiva. (Porov. ďalej slová čeraľi, davaľi, ňebuľi, šedalo, mojoho, bivaľi z príkladov č. 2, 4, 9, 11, 37, 41 v prílohe). Ďalšie príklady uvedieme bez kontextu: viľala, fľašečku šmarela, sme ľem tak pokukovali, bo to še pooblekali, uhaňali, prepovedaľi, tam predavaľi, že Diškantovo bivaju, žebi som otpovedala, s_{tej} kupeli, požberaľi, precahuvali, ňesluxaľi, vinašali a sipaľi, posipaľi, co še zvišelo, poumivaľi, najmeňši, zahrada, zecko višelo, zmiľeni, okrucene, ku orsackomu, pomahaľi sebe, lečeli še, prepučelo še.

V reči mladšej generácie sa takýto prízvuk vyskytuje len v slovách veľmi zdôraznených: Uš še tag_{zapukľi} kolo šerdečka (prízvukom na predpone slova *zapukľi* sa podčiarkuje sémantický náboj tejto pred-

skom okrese, Bratislava 1953, 58–59. Staršiu literatúru o prízvuku vo východoslovenských nárečiach viď u J. Liška, c. d., 53.

⁵ Napr. J. Liška, c. d., 53: „Strata dlhých samohlások a prízvuk na predposlednej slabike sú skoro na celom území východného Slovenska, iba v sotáckych nárečiach severovýchodného Zemplína sú ešte dodnes dlhé samohlásky a prízvuk sa tu len teraz presúva.“

pony, slovo bolo sprevádzané aj gestikuláciou); V_{dižžu} tag_{ňerošne} burjaň, ale keď še pól'eva /ta to barz_{ize} hore. Dôraz na prvej slabike slova *poľeva* sa podčiarkuje predĺžením predpony a pauzou pred ďalšou časťou výpovede.

Hľadať príčiny prízvukovania 3. slabiky od konca je dosť zložité. Rozhodne, že niekedy si tento prízvuk vyžaduje rytmus jednotlivých vetných úsekov:⁶ ak by sa malo päťslabičné slovo prízvukovať na penultime, jeho prvé tri slabiky by boli neprízvučné. K týmto neprízvučným slabikám sa v prúde reči radí ďalšia neprízvučná slabika (alebo slabiky) slova predchádzajúceho (pretože koncová slabika slova – okrem ojedinelých prípadov – hlavný prízvuk nemá). Rozpätie medzi hlavnými prízvukmi by tak bolo veľmi veľké (najmenej štyri slabiky). Aj v štvor-slabičných slovách prízvuk na 3. slabike od konca môže byť podmienený rytmicky. Môže tu pôsobiť aj moment významového zloženia slova:⁷ obyčajne tento prízvuk zostáva na prvej korenej slabike slova (nerospučeli, uhaňali, požberali atď.), a hádam aj snaha nemeniť prozodickú štruktúru určitého slova v jednotlivých tvaroch: formy *umivali*, *pošča- puvali*, *pozakrivala* a pod. majú v mužskom rode prízvuk na penultime. Ten tam zostáva, aj keď sa slovo predlžuje. Rovnako aj v trojslabičných tvaroch s prízvukom na prvej slabike: *čerali*, *daval*, *sipali* (v mask. formách *čeral*, *daval*, *sipal* je prízvuk – ako skoro všeobecne – na penultime). A nakoniec nie je bez zaujímavosti, že takýto prízvuk sa vyskytuje hlavne v pôvodne dlhých slabikách.

Riešenie tohto javu nebude možné bez použitia metód diachronickej a synchronickej fonológie.

S prízvukom na poslednej slabike slova⁸ sme sa stretli veľmi zriedka: *Ta huž_{ňeklopči}, ľem sce šezic* (výpoveď má jasný rytmický pôdorys: $\backslash \cup \backslash \cup \cup \cup \cup$). Slabika *-klop-* silne klesá a koncová slabika *-či* vybieha do výšky a na tej istej úrovni sú ďalšie dve slabiky, posledný takt *šezic* má veľmi nízky tón (rozdiel je tu celá oktáva), po slove *ňeklopči* nie je žiadna pauza.

Doteraz sme si všímali prízvukovanie slova bez rozdielu, či stálo v dôraze alebo nie. Išlo nám teda o prízvuk slovný (prítom prízvuk na 3. slabike od konca sa v skúmanom dialekte používa nielen v slove, ktoré stojí v dôraze, podobne i prízvuk na penultime).⁹

⁶ L. Petříková, c. d., 143 píše: „Dokonca sa zdá, že v slovách aspoň päťslabičných si rytmus niekedy žiada prízvuk na tretej slabike od konca slova.“

⁷ Na túto eventualitu upozorňuje pri analýze stredoslovenského prízvukovania tretej slabiky od konca S. Petřík, *Spôsoby stredoslovenského zdôrazňovania prízvukom*, SR 6, 1937, 76.

⁸ Podrobnejšie o ňom hovorí L. Petříková, c. d., 143–146. Podobne J. Liška, c. m. a veľmi stručne F. Buffa, c. d., 59.

⁹ L. Petříková, c. d., 143 však uvádza, že „... na penultimový prízvuk nemá vplyvu ani poloha slova vo vete, ani v zásade povaha vety samej, alebo, hádam, tempo a pod. momenty, ale len citové zafarbenie slova...“ Naše zistenia sa trochu rozchádzajú s týmto konštatovaním.

Zaujímavá je ďalej otázka dôrazu (vetného prízvuku) a jeho vzťahu k melódii. M. Romportl¹⁰ píše: „...zosiľnenie prízvuku (dôraz) v poslednom takte vypovedacej vety, len podčiarkujúce slovo, umiestnené v závere vety, avšak bez citového zafarbenia, spôsobuje zvýšenie tónu prízvučnej slabiky záverečného taktu.“ Naše pozorovania sú v súlade s týmto poznatkom, ktorý M. Romportl udáva pre češtinu. Slabika s dôrazom sa melodicky jasne vydeľuje nápadným zvýšením tónu (obyčajne ide o kľzavý tón smerom nahor), pričom začiatočná výška tónu tejto slabiky nemusí byť vyššia ako v predchádzajúcej slabike. Dôrazom sa zvlňuje melodický pohyb výpovede nielen v koncovom vetnom úseku, ale i vtedy, ak dôrazové slovo stojí vo vetnom úseku vnútri výpovede.

Teraz predložíme výsledky vlastného výskumu. Uvedieme výšku tónu (alebo tónov) slabiky stojacej bezprostredne pred dôrazovou slabikou, slabiky v dôraze a slabiky bezprostredne nasledujúcej po dôraze (pri jednotlivých prípadoch — najmä vzhľadom na stúpanie či klesanie tónu — viď prílohu), aby tak vyniklo melodické vlnenie a melodický pohyb, sprevádzajúci dôraz.

1. *každy*: c, es-g, cis. 2. *čeraľi*: e, es-e, e-es; *voňka*: h-a, c-d, f-fis; *nove*: es, b, cis; *popodbijac*: h, g-c, d; *zarucac*: a, c-d, fis-d; *do poratku*: d, d-e, cis. 4. *večar*: as, cis-d, cis-g. 6. *u želežnici*: es, f-g, c. 7. *šestim*: as, c, h-g. 9. *na kameň*: c-h, d, f-g; *mľin*: \emptyset (po končiacej pauze), g-fis, \emptyset (pred končiacou pauzou); *še daľi*: h, b-h, c; *valek*: b-h, c, a-g. 10. *xiže*: h-b-h, es-d, h-b. 11. *šaavinu*: es, e-fis, f; *blato*: h, c-d-cis, h; *po oše*: d, f, d-cis. 12. *diľovaľi*: cis-d, es, h-as. 13. *aľe*: \emptyset , c-as, as. 14. *Oraucaňa*: a-as, c-g, g-fis. 15. *i mi*: a-c, e-d, g. 17. *dobre*: h, fis, as-a; *mocne*: b-h, cis-fis, g-fis. 18. *treskoy*: h, cis-c, c-a; *do huzarňi*: a, a-h, b; *ta kuri* (prvé): b, cis-d, c-cis. 21. *pokoj*: h-b, h-e, e. 23. *ňepomešaju*: as, c-cis, e; *tak*: g, cis-e, h-a; *poznaju*: h-a, b-c, b-a. 24. *na valaľe*: b-h, c-b, as. 25. *malo*: a, h-cis, b-a. 26. *pokrivu*: as, b-c, b-a; *rozmešanu*: as-g, h-b, b-a. 27. *ňižze*: a, h-d, a-g. 28. *veľo*: h-c, d-e-c, as-g. 29. *žeň*: f, fis, f; *vodu*: e, fis, e. 30. *kupu*: fis, as, g. 32. *šumna*: a, f-d, h-b; *veľka*: g, d-cis, b-as; *pri samim*: h-a, cis-c, h-as. 34. *dišč*: e, b-c, \emptyset ; *suxo*: fis-es, es, es. 36. *muža*: g-as, as-a, g-fis. 37. *brat*: \emptyset , fis-f, es-d. 38. *ňemaľi*: f, fis-c, d. 39. *prauđa*: fis, g-d-cis, g-e. 40. *hruba*: e-es, a-cis, es-cis. 41. *veľka*: b-a, h, fis-f; *dvomi*: fis-f, fis-b,

¹⁰ K tónovému prubehu v mluvené češtině, Praha 1951, 13. Porov. i poznámky L. Petříkovéj, c. d., 113 n. o dôraze v abovských nárečiach.

V. Uhlár, *O vetnej melódii v slovenčine*, SR 23, 1958, 319 zasa uvádza: „Vetný prízvuk, ktorý býva pravidelne na prvej slabike koncového taktu, nijako osobitne sa v nich (výpovediach — J. S.) nevyníma, je vlastne v nich bez vplyvu na melódiu... No ak hovoriaci poruší pokojný ráz výpovede a osobitne podľa svojho zámeru zdôrazní vo vetnom takte niektorú časť, melódia sa zvlní na tomto prízvukovanom mieste, aktualizuje sa, stáva sa príznakovou...“ Sú to zistenia pre spisovnú slovenčinu. Vo východoslovenských nárečiach, ako ukazuje náš výskum, dôraz zvlní melódiu skoro vždy. Súvisí to iste i s väčšou intenzitou východoslovenského prízvuku.

es-d. 42. *dvor*: fis-f, g-b, f; *xíža*: e-es, es-d, d-cis. 43. *ňebula*: d, e-a, fis-f; *na poľu*: h, h-g, f. 44. *kapki*: Ø, resp. b-g (hoci je pred slovom krátka pauza, predsa len uvádzame tóny predchádzajúcej slabiky, lebo tu ide o veľký skok), e-g, d-es. 45. *zeň*: b, cis-f, cis. (Kvôli zjednodušeniu v mnohých prípadoch neuvádzame slabiku pred dôrazom, resp. slabiku po dôraze — dá sa ľahko vyhľadať v prílohe.)

V zhrnutí: Tón slabiky v dôraze v porovnaní s tónom predchádzajúcej slabiky skoro vždy stúpa (pohybuje sa v intervale medzi sekundou až oktávou — podľa intenzity dôrazu). Tón slabiky v dôraze je veľmi často kľzavý a buď stúpa (v intervale sekunda až kvarta), buď klesá (taký istý interval), stúpavo-klesavý charakter dôrazovej slabiky je zriedkavý (obyčajne sa vyskytuje v slovách, ktoré majú dôležitú modálnu náplň). Slabika po dôraze má obyčajne nižší tón ako slabika s dôrazom (interval medzi dôrazovou slabikou a slabikou, ktorá nasleduje po nej, je často značný, pohybuje sa v rozpätí sekundy až oktávy), ak má tón vyšší, interval je najviac tercia.

Melódia oznamovacej vety

Melódiu abovskej oznamovacej vety charakterizuje L. Petříková takto: „*Melódia oznamovacej vety nie je jednoduchá, hoci v zrovnaní s nárečiami stredosl., a ešte viac s gemerskými, je oveľa prostejšia... Vedľa pokojných viet prostého vyprávania vynikajú vety s jedným, ale zato mocným prízvukom, spojeným s vysokým tónom, ktorý ako by pohltil zbývajúcu časť vety, alebo zasa prenikavé striedanie tónu vysokého s nízkym v súvisie so striedaním slabiky silne prízvučnej s neprízvučnou.*“¹¹ O dôraze a jeho vplyve na modifikáciu melódie výpovede sme už hovorili. V podstate sa zhodujeme s konštatovaním L. Petříkovej.

Pri skúmaní melódie sme si vybrali výpovede bez silnej emócie, v ktorých ide o jednoduché konštatovanie určitého faktu.¹² Takéto výpovede najlepšie vyhovujú nášmu cieľu: zistiť základnú,¹³ bezpríznakovú melódiu, ktorá je reprezentovaná hlavne oznamovacími vetami.¹⁴

¹¹ C. d., 113.

¹² O dôležitosti takéhoto metodologického postupu hovorí F. Daneš, c. d., 7—8.

¹³ O základnom melodickom tvare viet porov. M. Romportl, c. d., 11.

¹⁴ Rozhovory sme nahrávali na magnetofónový pás priamo v teréne (v obci Sokol). Príklady č. 1—19 máme z rozhovoru s J. S., 77-ročným, č. 20—34 s M. S., 48-ročnou, č. 35—42 s A. T., 68-ročnou, č. 43—45 s A. D., 74-ročnou (jún 1966). Na skúmanie sme vybrali najvhodnejšie výpovede. Často uvádzame súvetia i zložené súvetia, podobne i niekoľko samostatných viet, idúcich za sebou, aby tak vynikla i melódia kontextová (viď prílohu). Jednotlivé slabiky v náčrte melódie oddeľujeme bodkou, jednou šikmou čiarkou nad slabikou označujeme vedľajší slovný prízvuk, dvoma hlavný slovný prízvuk, hrubou šikmou čiarou dôraz (vetný prízvuk). Zvislou čiarkou v texte označujeme výrazné pauzy, trhanou menej výrazné pauzy. Treba si pritom uvedomiť, že hovoriaci nekladú pauzu vždy tam, kde by sa logicky alebo významovo

Pre tento typ výpovedí je charakteristická kadencia,¹⁵ t. j. klesanie melódie od slabiky s vetným prízvukom. Najzreteľnejšie a najjednoduchšie sa tento typ melódie uplatňuje v príkladoch č. 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 13 (*Ale hej* – vo význame ale ba, kdeže), 15, 19, 20, 24, 25, 29, 30, 31, 32, 35, 37, 43, 45. Melódia týchto výpovedí, resp. ich častí po dôraze je neutrálna, bezpríznaková. Je uspokojivo uzavretá končiacou pauzou.¹⁶

Podstatný rozdiel medzi melódiou spisovného jazyka a východoslovenských nárečí (na základe nášho výskumu) vidíme v tom, že i bezpríznaková melódia (kadencia) východoslovenskej vety má vplyvom intenzívnejšieho prízvuku častejšie melodické zvlnenie (väčší počet melodických vrcholov v jednej výpovedi). Vari i takýmto spôsobom si východná slovenčina vyrovnáva nedostatok kvantity, je to veľmi účinný prostriedok, ako sa vyhnúť monotónnosti. Je to dané i funkciou a charakterom dôrazu (vetného prízvuku) východoslovenských nárečí, ktorý na rozdiel od spisovného jazyka (porov. pozn. č. 10 – citát z V. Uhlára) zvyšuje tón svojej slabiky. Aj V. Uhlár (c. m., 319) pre spisovnú slovenčinu uvádza, že dôraz môže zvlniť melódiu vety, takáto melódia sa však stáva príznakovou, aktualizovanou. Môžeme teda konštatovať, že aktualizovanej kadencii spisovného jazyka zodpovedá neaktualizovaná, bezpríznaková východoslovenská kadencia. Jej schému by sme mohli znázorniť takto: $_ _ \overset{\vee}{_}$ (typ A). Pri slabšom dôraze môže mať táto melódia koncového úseku aj charakter $_ _ \overset{\vee}{_}$ (typ B). Obidve podoby však musíme chápať (na rozdiel od spisovnej slovenčiny) len ako obmenu základnej, bezpríznakovej kadencie (pri tom typ A je častejší – porov. naše príklady). Príznakovou kadenciou, ktorá vyrastá z typu B, je typ B¹ $_ _ \overset{\vee}{_}$ (prízvučná slabika koncového úseku je na rovnakej úrovni ako po nej nasledujúce, pričom slabika pred ňou je značne vyššia), porov. naše príklady: *u želežnici robel* (č. 6), *šterna3 mešace* (č. 20), *lem sce šezic* (č. 22). Ďalšou modifikáciou typu B je typ kadencie koncového úseku s mierne zdvihnutým tónom poslednej slabiky (nie je to však ešte polokadencia): $_ _ \overset{\vee}{_}$ (porov. napr. č. 17: *to mocne bulo ozdaj*). Je to melódia, ktorou sa podčiarkuje konštatovanie, ide o nediskutabilný fakt. Podobnú funkciu má aj príznakový variant A¹ $_ _ \overset{\vee}{_}$ (ide tu o veľký skok medzi predposlednou slabikou koncového úseku a poslednou – spravidla až celá oktáva – porov. napr. č. 17: *dobre*; 39: *prauđa*; 40: *hruba* a i.).

žiadala. Porov. k tomu konštatovanie V. Uhlára (c. m., 316): „Frázovanie nerešpektuje zavše logické členenie súvetia na jednotlivé časti (vety); do jedného vetného celku zaberá napr. celé súvetia...“ Pretože ide o nepripravené prejavy, často sa v nich vyskytujú neúplné konštrukcie, rôzne pomocné výrazy a formálne slová, inverzia a pod. Porov. o tom najnovšie O. Müllerová, *K syntaxi nepřipravených souvislých mluvených projevů*, Slovo a slovesnost 27, 1966, 118–126.

¹⁵ Podľa F. Daneša, c. d., ide o konkluzívnu kadenciu. V našej štúdii používame terminológiu V. Uhlára, c. m.

¹⁶ Porov. V. Uhlár, c. m., 317.

A je tu možná ešte jedna modifikácia typu A, ktorá má významový odtieň vysvetľovania, objasňovania: — — — (koncová slabika posledného vetného úseku je vyššie ako slabika pred dôrazom, tón slabiky v dôraze je najvyšší, porov. príklad č. 44: *kapki*).

Celkove by sme mohli základné typy kadencie východoslovenskej vety zachytiť nasledujúcim spôsobom:

bezpríznaková kadencia	}	A			}	B			
		—	—	—		—	—	—	—
príznaková kadencia	}	A ¹	—	—	—	B ¹	—	—	—
		A ²	—	—	—	B ²	—	—	—

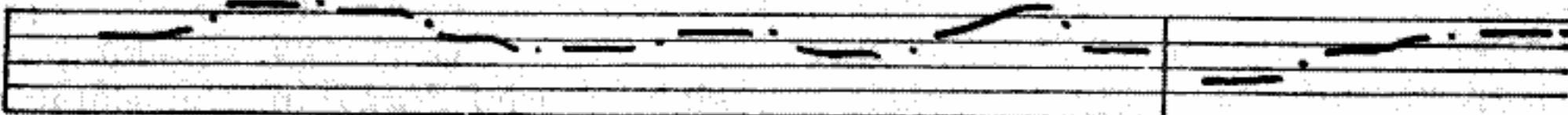
Pravda, sú to len hrubé kontúry celkového systému, ktoré sme dostali ako výsledok analýzy nevelkého množstva prípadov. Je isté, že ďalší výskum prinesie doplnenie, prípadne korektúru tejto schémy. Ako metodologické východisko však môže poslúžiť.

Ďalší typ melódie, ktorá sa uplatňuje v oznamovacích výpovediach, je polokadencia. Je to „*melódia vetného úseku uzavretého nekončiacou pauzou, za ktorým nasleduje ďalší vetný úsek...*“¹⁷ V. Uhlár (c. m.) za základný typ spisovnej polokadencie pokladá tzv. zdvihnutú polokadenciu (ide o zvýšenie melódie na poslednom takte pred pauzou a zotrvanie na tejto výške až do konca ostatnej slabiky taktu).

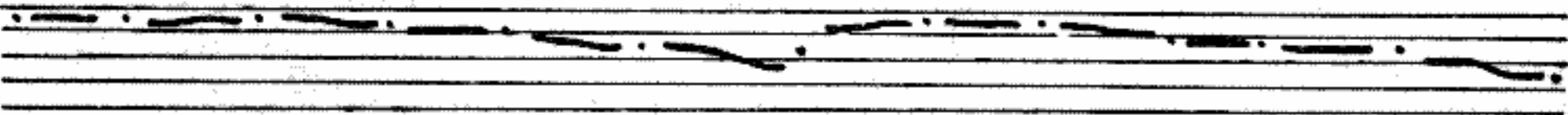
Tento typ polokadencie sme prevažne zistili aj naším výskumom (porov. príklady č. 2, 5, 7, 9, 11, 18, 19, 21, 25, 26). Polokadencia, ktorú V. Uhlár nazýva aktualizovanou (c. m., 329), sa vyskytuje zriedka (č. 4: *večar*). Častejšia je tzv. stúpavá polokadencia (k termínu pozri V. Uhlár, c. m., 333): *voňka* (2), *pomarľi* (9), *dišč* (34). Pravda, pre malý materiál nemožno robiť v problematike polokadencie východoslovenských viet pevnejšie závery (vo výskume sme sa zamerali najmä na jednoduché vety).

V našej štúdiu sme sa na základe experimentálneho výskumu vetnej intonácie pokúsili vystopovať niektoré zákonitosti, najmä prízvukové a melodické, vo východoslovenskej vete severoabovského typu. Definitívnejšie závery sme urobiť nemohli, najmä vzhľadom na pomerne malý počet skúmaných výpovedí (experimentálny výskum je časovo veľmi náročný). Preto tu zostáva naďalej úloha skúmať a analyzovať ďalšie typy viet a intonácie (a to z územia celého východného Slovenska) a po tomto štúdiu pristúpiť k fonologickému rozboru týchto javov. Nevyhnutným predpokladom takéhoto skúmania vnútornej jazykovej štruktúry je však najprv bohatý a všestranný popis a rozbor materiálu v oblasti *parole*.

¹⁷ V. Uhlár, c. m., 317.

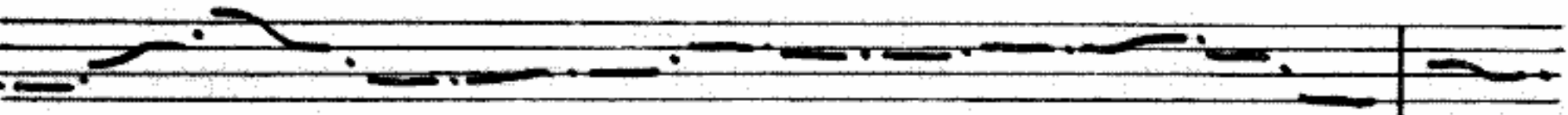
1. Zo so-bu mal je-že-ňe kaž-di. 2. Šle-pě-re

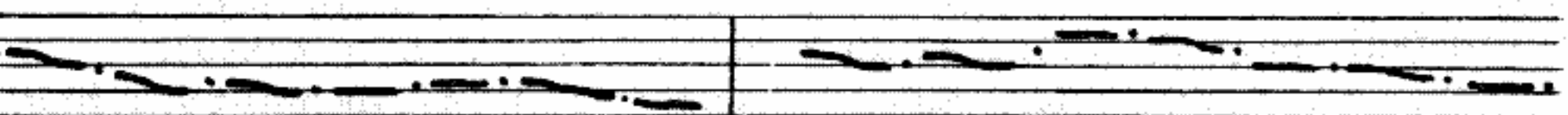
se če-ra-li, | xto-ri sni-ti, | se vi-ru-cel

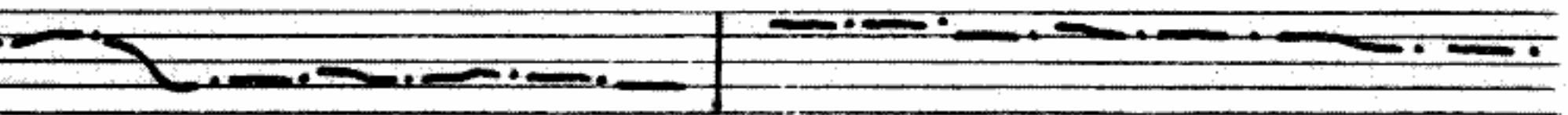
voj-ka | a no-ve se klad-li, | po-pod-bi-jac šum-ňe,

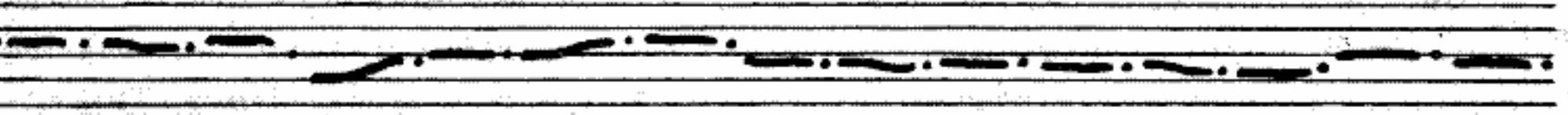
za-ru-cac, | to mu-šel šic-ko do po-rat-ku dac. 3. Ja

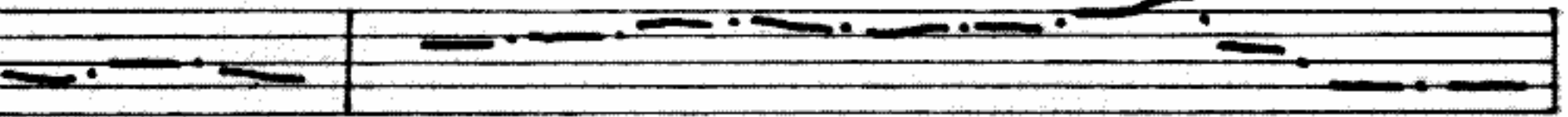
ro-bel bar-zej tam do-lo. 4. Mi hla-šen-ki da-va-li |

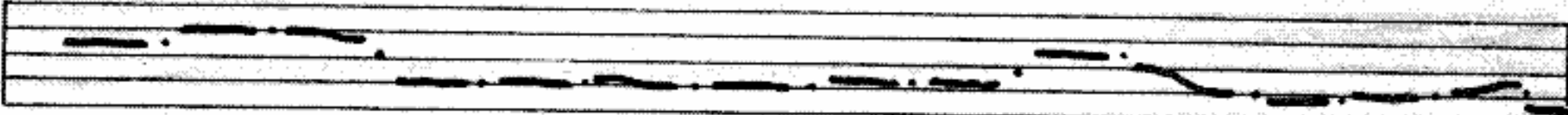
ve-čar, | co se ro-be-lo. 5. O-cez ne-boš-čik, to | se

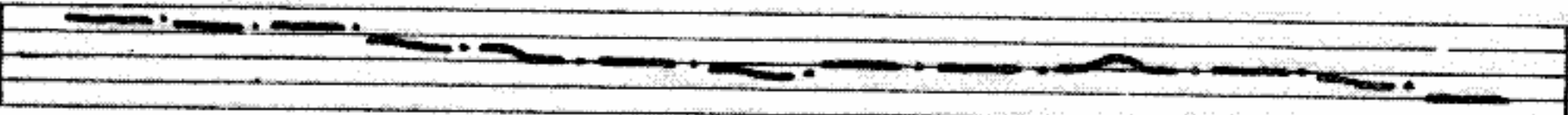
po-zna-li | z les-nu sprá-vu, | ta jim da-li ta-ke | su-xe

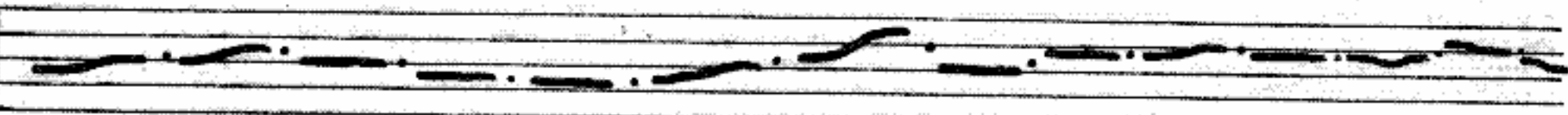
o-si-ki. 6. Ta u som u že-lež-ňi-ci ro-bel.

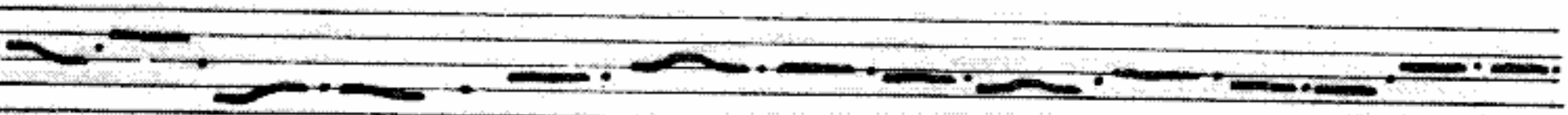
7. To bú-loi, da-ja-kim, ze-vec-sto šes-tim à-bo ja-kim.

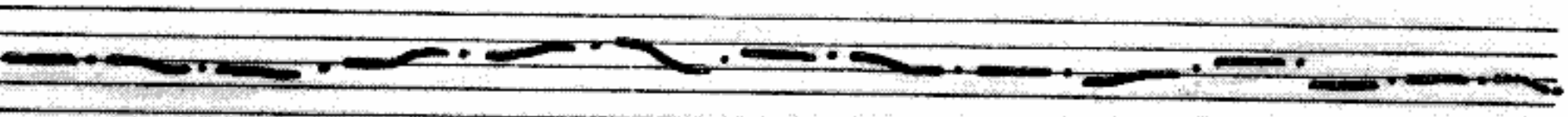
8. Tu ñe-bú-li šij-gle, lem xi-bal' na ke-rul'ni.

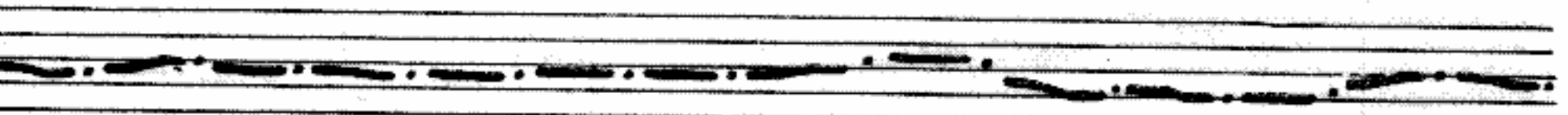
9. Na vec-ka, to po-mar-li, bò to ñe-bol lem ta-ki

na ka-meňmlin; to ñe-bu-li val-ki; až jak to-te

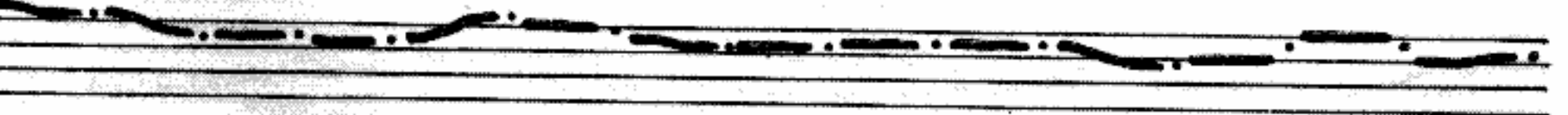
sta-re po-mar-li; ta to-te se da-li do to-ho;

ta pri-ši-ko-va-li je-den va-lek se-be, à, i, i

ka-meň. 10. Tam lem xi-že po-ro-be-ne uš. 11. Ta,

z le-sa ša-ə-vi-nu keď vo-že-li; ta prez La-zi

na ští-rox kò-ňoŷ mu-še-li cà-hac ot ke-rul'-ni.

Co bla-to ta-ke prez-la-zi bu-lo. Po o-se

še-da-lo. 12. A tam po Uh-rin'-ču: di-lo-va-li dra-hi.

13. A-lě hej. 14. To On-der-kò-vej, že-ni, mác tam bu-la

ò-rau-cà-ňa. 15. Ta i mi mà-li zà-deg bi-ti. Na

xi-ži. 16. Ta lep-ši tri-me, znaš, tri-mà-lo. 17. Nè a to

dob-re, to moc-ne bu-lo oz-daj. 18. Tě-raz na-si-pe

tres-koŷ ze-ja-kiŷ do hu-zar-ni, ta ku-ri, ta ku-ri.

19. A kra-va keč se ò-ce-ľe-la, ta do xi-ži ce-ľe

pri-ňeš-li. 20. A ti eš-či ñe-mal ľem dasi šter-naz me-ša-ce.

21. S^hu-ša-mi už mam sva-ti po-koj te-ras. Ra-no žrež mi

ñe-xcu ñiž, ľem u-ce-kã-ju na va-lal na vò-du, a

ta-koj na pa-žic. 22. Ta huž ñe-klöp-či, ľem sce se-žic.

23. A te-raz uš; hu-si se ñe-po-me-ša-ju. Vo-ñi

se tak po-zna-ju; vò-ñi už zna-ju se roz-ľu-čiz, že

xto-ra huš či-ja. 24. Na va-la-ľe bu-lo jed-no

stra-ce-ne hu-se. 25. Ja na-sim ma-lo da-vam, a - le |

za-to po-zub-ri-ka-ju pse-nic-ku. 26. Ja ru-cim hu-som

po-kri-vu roz-me-sa-nu a ku-ri | do o-sa-le-na se |

pla-sa za tim tes. 27. A es-ci som ne-bu-la nij-ze

vUh-riň-cu na po-kri-vu. 28. N-ta te-ra sme ma-li

ve-lo ro-bo-ti. 29. Ta to-to le me naj-bar-zej

tra-pi; to-to po-le-va-ňe. | Kaž-di bo-zi zeň to-tu

vo-du vla-čic. 30. A-le to i tag dos-ces-ko to-tu

kù-pu zvi-hac fur-tom. 31. Hej, a i kom-pě-ri síme

pò-sa-zě-li us. 32. Tò lěm šum-na pet-ruš-ka i vel-ka

je, a-le us, tů za-har-bě-na je. Pri sa-mim

ver-xu us, pùk-lik. 33. Ā-le nič, to-to us, s tim niž us.

34. Jar-cu ne-ško-zi a-ni dišč, a-ni su-xo. 35. Hnal

že-da kù-ri. Tů do tě-ho kù-ta. 36. Lě mu-ža som

ne-ma-la zò So-kò-lá. 37. Tò mò-jo-ho o-ca

bù-lí, brat tam o-že-ně-ti. 38. Tà mi v-zi-me

re-za-li; sa-ho-vi-nu, a prez-le-to už ne-ma-li

co ro-bie. 39. No ta pra-u-da. 40. Lem-ze semu-ka

mle-la te-ka hru-ba. 41. A: xi-za bu-la vel-ka,

bo to bi-va-li; dvo-mi. 42. Tam sme ma-li dvor,

ze to-te jab-lo-ne ma-me te-ras. A tam bu-la

xi-za; hej. 43. No, a Haň-ča do-ma ne-bu-la. Bu-la

na po-lu. 44. No ta, ze-no, ja mis-le-la, ze

to, kap-ki. 45. Kaz-di zeň sme xo-ze-li sku-ze-la-mi.